

Kompetanseutvikling for fagarbeidere

Først publisert: 06. juni 2025

Siste faglige endring: 06. juni 2025

Innhold

1. Sammendrag	3
2. Innledning	4
3. Metode	10
4. Oppsummering	16
5. Referanser	17

Sammendrag

Kompetanseutvikling for fagarbeidere i dag tilbys gjennom to hovedspor; a) det formelle utdanningssystemet, høyere yrkesfaglig utdanning (fagskole) og b) ikke-formell opplæring som ofte er i regi av arbeidsgivere, private og offentlige kurstilbydere. Kompetanseutvikling for fagarbeidere som har et fagbrev fra videregående opplæring og hvor utdanningen er standardisert, dokumenterbar og systematisk tilbys i dag, hovedsakelig på fagskoler. Fagskolesektoren har hatt en tydelig vekst og utvikling de siste årene og utviklingen må blant annet ses i sammenheng med melding til Stortinget 9, Fagfolk for fremtiden, Fagskoleutdanning. Det finnes også muligheter for fagarbeidere med generell studiekompetanse å søke seg til universitet og høyskole enten for å ta etter- og videreutdanning eller for å søke seg til en bachelorgrad. For fagarbeidere som ikke har generell studiekompetanse er det mulighet å søke seg til høyere utdanning via realkompetansevurdering, og i tillegg finnes det noen unntak for opptak til høyere utdanning som fraviker kravet om generell studiekompetanse. Det er ingen andre etablerte overgangsordninger fra fagskole til høyere utdanning for helse- og sosialfaglige utdanninger på universitets- og høyskolenivå i dag.

Når det gjelder ikke-formell opplæring så finnes det et mangfold av kurs og opplæring. Dette er opplæringstilbud som tilbys av ulike private og offentlige aktører, fagforbund, arbeidsgivere og ideelle organisasjoner. Utfordringen med kompetanseutvikling utenfor det formelle utdanningssystemet er knyttet til manglende systematikk, standardisering og dokumentasjon. For å imøtekomme behovet for dokumentasjon og karriereutvikling har fagorganisasjoner utviklet kliniske stiger som ivaretar noe av behovet for vurdering av kurs og annen opplæring og som kan lede til en type godkjenningssertifikat som dokumenterer kompetanse.

Helsedirektoratets vurdering:

Høyere yrkesfaglig utdanning innen helse og oppvekst er godt etablert. Det finnes tilbud i alle fylker og søkningen til utdanningene innen disse fagområdene øker. Helsedirektoratet mener det er viktig å fortsette den faglige og kvalitative satsningen på fagskolen som en kompetanseutviklingsarena og selvstendig karrierevei for fagarbeidere. Det er behov for å synliggjøre kompetansen til fagarbeidere med en fagskolegrad og tydeliggjøre hvordan denne kompetansen best kan benyttes i tjenestene.

Innledning

Helsedirektoratet har fått i oppdrag å utrede hvordan det kan legges til rette for systematisk, standardisert og dokumenterbar kompetanseutvikling for fagarbeidere som har fagbrev. Videre er det i dialog med Helse- og omsorgsdepartementet presisert at oppdraget skal vektlegge kompetanseutvikling i de kommunale helse- og omsorgstjenestene og beskrive mulighetsrommet slik det er per i dag. Det vil også være sentralt å beskrive forhold som legger til rette for eller fremmer god kompetanseutvikling og beskrive hva som kan være eventuelle utfordringer.

Leseveiledning

Notatet gir en kort beskrivelse av relevant bakgrunnsinformasjon, deretter følger en beskrivelse av kompetanseutvikling, karriereveier og ordninger og systemer slik det er i dag. Denne informasjonen danner grunnlag for en problemstilling som notatet søker å besvare. Det gis en kort beskrivelse av metodisk fremgangsmåte før vi beskriver hvordan kompetanseutvikling og karriereveier kan tilrettelegges for fagarbeider, og mulige utfordringer i dette løpet. Notatet avsluttes med en oppsummering etterfulgt av en referanseliste.

Bakgrunn

Fagarbeideren er en avgjørende ressurs i helse- og omsorgstjenestene, som trekkes frem i politiske satsninger. Særlig det siste tiåret har det vært et fokus på å styrke fagskolesektoren. Kunnskapsgrunnlaget om fagskolene er styrket og det er vekst i antall studenter og antall studieplasser (Deloitte, 2022; Høst, Lyby, & Schwach, 2019). En viktig forutsetning for å lykkes med å dekke de økende behovene i helse- og omsorgstjenestene handler om å rekruttere og beholde fagarbeidere og samtidig øke kompetansen hos denne yrkesgruppen. Gode karriereveier for fagarbeidere bør også være et incitament for å imøtekomme tjenestenes behov for kompetanse. I arbeidet med personell- og kompetanseutfordringene i helse- og omsorgstjenestene har regjeringen blant annet lansert et fagarbeiderløft hvor høyere yrkesfaglig utdanning anses å være et viktig tiltak for at tjenestene skal kunne tilby rett kompetanse til rett tid (Helse- og omsorgsdepartementet, 2024). En melding til Stortinget om høyere yrkesfaglig utdanning skal legges frem våren 2025, noe som vil gi føringer for kompetanseutvikling for denne yrkesgruppen.

Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring

Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR) er et verktøy som skal bidra til at studenter, arbeidslivet og samfunnet for øvrig skal forstå hva som kan forventes i et læringsløp, på hvilket nivå kvalifikasjonene er og hvordan disse forholder seg til nasjonale og internasjonale kvalifikasjoner (*Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring*, 2024). Rammeverket har flere formål. Det skal bidra med informasjon og mobilitet slik at arbeidslivet skal ha en god forutsetning for å forstå kompetansen til en yrkesutøver, og gi informasjon slik at elever og studenter skal forstå hva slags kompetanse de skal besitte etter endt utdanning. Videre skal NKR også bidra til fleksible læringsveier, understøtte ordninger med realkompetansevurderinger og også verdsetting av læring som skjer utenfor det formelle utdanningssystemet (*Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring*, 2024). I Norge er NKR delt i

åtte nivåer, hvorav nivå 6, 7 og 8 er høyere utdanning, henholdsvis bachelor-, master-, og doktorgrad. Det er ikke innplassert kvalifikasjoner under nivå 2, som er vitnemål fra tiårig grunnskoleutdanning. Nivå 5 er knyttet til fagskoleutdanning, hvor nivå 5.1 er knyttet til fagskolegrad og nivå 5.2 er relatert til høyere fagskolegrad. Per i dag har ikke det norske kvalifikasjonsrammeverket høyere yrkesfaglig utdanning over nivå 5, og ikke-formell utdanning er heller ikke inkludert i kvalifikasjonsrammeverket (*Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring*, 2024). En evaluering av det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket, som ble bestilt av Kunnskapsdepartementet og utarbeidet av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanning (NOKUT) i 2023, anbefaler at NKR åpnes for høyere yrkesfaglig utdanning på nivå 6, og at innplassering av ulike former for videreutdanning og ikke-formell opplæring bør vurderes (Furuholt & Amundsen, 2023).

Kompetanseutvikling og karriereveier for fagarbeidere i dag

Høyere yrkesfaglig utdanning (Fagskole)

I utdanningssystemet er høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleutdanning) en viktig arena for formell videreutdanning og kompetanseutvikling for fagarbeidere. Fagskole er regulert ved lov om høyere yrkesfaglig utdanning (*Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (Fagskoleloven)*, 2018), med underliggende Forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning (*Forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning (Fagskoleforskriften)*, 2019), og Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning (*Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning*, 2010). I henhold til fagskoleloven skal en fagskoleutdanning ha et innhold og et omfang som tilsvarer inntil to års utdanning på fulltid (*Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (Fagskoleloven)*, 2018). Utdanningen skal være praksisnær og yrkesrettet, og kan kun betegnes som en fagskoleutdanning når den er akkreditert av NOKUT. Fagskolestudier med 60–90 studiepoeng leder til en fagskolegrad, og fagskolestudier med et minimum på 120 studiepoeng leder til en høyere fagskolegrad (*Forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning (Fagskoleforskriften)*, 2019).

Fylkeskommunene skal sørge for at det tilbys akkreditert fagskoleutdanning i tråd med behovet både lokalt, regionalt og nasjonalt, det betyr at regionale kompetansebehov har stor påvirkningskraft knyttet til hvilke utdanninger som utvikles og opprettes. Satsningen på de ulike fagområdene er noe ulik mellom fylkene, der særlig Møre og Romsdal og Vestland peker seg ut som områder med få studenter inne helse- og oppvekstfagene (Didriksen, Espeland, Klokkeide, & Røst, 2023). Fagskoleutdanning tilbys i dag hovedsakelig av offentlige fagskoler som driftes av fylkeskommunene og private aktører. Driftsmidler til fagskoler bevilges over Kunnskapsdepartementets budsjett, og det er Fylkeskommunen som har ansvar for å forvalte tilskuddet i tråd med retningslinjer for tilskudd av drift av fagskoler som er fastsatt av Kunnskapsdepartementet (*Driftsmidler til høyere yrkesfaglig utdanning*, 2024). Fagskole utdanning ved offentlige fagskoler er hovedsakelig gratis, mens det hos de private aktørene er både gratis studier og betalingsstudier. I 2024 er det 62 aktive fagskoler i Norge der helse-, sosial- og idrettsfag, sammen med naturvitenskapelige fag, håndverks- og tekniske fag, er utdanningsretningene hvor det tilbys flest utdanninger, både nettbasert og stedsbasert (Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse). Helse- og oppvekstfagene har hatt en vekst de siste årene, noe som må anses som positivt, gitt de økende fremtidige kompetansebehovene i denne sektoren (Didriksen et al., 2023; *Tid for handling. Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste*, 2023). Dette viser at fagskolen er en viktig aktør for kompetanseutvikling for fagarbeidere.

Det er i dag et mangfold av utdanninger på fagskolenivå rettet mot fagarbeidere i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. En fullstendig oversikt over akkrediterte fagskoleutdanninger finnes på NOKUT's hjemmesider (*Akkrediterte fagskuletilbud*, 2024). Kartlegginger og erfaringer viser at det er et godt samarbeid mellom tilbyderne og arbeidslivet om utarbeidelsen av de ulike utdanningene (Høst, Furuholt, & Lyckander, 2024; Høst et al., 2019). Flere fagskoler har fått fagområdegodkjenning innen helse, noe som betyr at fagskolesektoren har en stor fordel ved at de kan opprette utdanninger relativt raskt og dermed svare på arbeidslivets behov. Det er i dag ti fagskoler som har fagområdeakkrediteringen innen fagområdet helse (Espeland et al., 2024). Fagskoler uten fagområdegodkjenning må søke om akkreditering av nye utdanninger hos NOKUT og opprettelse av nye utdanninger vil av den grunn ta noe lenger tid. Fagskoleutdanning tilbys i alle landets fylker, med flest studenter i Oslo og Viken. Det er en overvekt av private tilbydere i Oslo, mens det i de øvrige fylkene er en overvekt av offentlige tilbydere (Espeland et al., 2024).

I dag er fagskolestudentene innen helsefagene deltidsstudenter, og tilbyderne tilpasser sine studiemodeller for å imøtekomme studentgruppens behov (Didriksen et al., 2023). Det betyr at studiemodellene i all hovedsak er kombinasjonsmodeller med fysisk og digital undervisning, og at praksisstudiene er tilpasset, blant annet ved å legge til rette for praksis på egen arbeidsplass. I de senere årene er det også utviklet flere modulbaserte utdanninger, noe som må ses i sammenheng med endringene i opplæringsloven og modulstrukturert opplæring for voksne (*Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (Opplæringslova)*, 1998).

Det eksisterer et mangfold av utdanningsmuligheter for fagarbeidere som jobber i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Fagskolene er i utvikling og utdanninger utarbeides i tett samarbeid med yrkesfeltet og er tilgjengelig i alle fylker, selv om studentmassen og hvilke utdanninger som tilbys varierer noe fra fylke til fylke.

Kurs og opplæring, ikke-formell opplæring

Opplæring, kurs og kompetanseheving tilbys også utenfor det formelle utdanningssystemet. Det er utfordrende å gi en fullgod beskrivelse av dette, men i tråd med oppdraget beskrives klinisk fagstige og kurs og opplæring som kompetanseutviklingsmuligheter som eksisterer i dag, og som innehar elementer av systematikk, standardisering og dokumentasjon. Samtidig er det slik at det per nå ikke finnes et fullgodt system for å ettergå kvaliteten i kompetanse som tilegnes gjennom kurs og opplæring som foregår utenfor det formelle utdanningssystemet. Ulike kompetansehevingstiltak kan ligne hverandre, men når det ikke foreligger tilstrekkelig systematikk i kompetansehevingen vil det bli variasjon i sluttkompetansen.

Klinisk fagstige

Klinisk fagstige er en ordning som skal bidra til å dokumentere og formalisere praktisk og teoretisk kompetanse. De ulike fagorganisasjonene administrerer ordningen, utformer kriterier og behandler og innvilger søknader. Et eksempel på fagstige for fagarbeidere er utarbeidet av Fagforbundet (*Klinisk fagstige*, 2024). Dette er en stige rettet mot helsefagarbeidere, omsorgsarbeidere og andre med utdanning på videregående skole-nivå, som igjen er delt i tre nivåer. Det er definerte kriterier for omfang av kompetanseheving og utdanning hvor det høyeste nivået leder til faglig spesialist/klinisk spesialist. Det er viktig å understreke at faglig spesialist/klinisk spesialist i denne sammenhengen ikke må forveksles med spesialister med autorisasjon som godkjennes av Helsedirektoratet. Fagstigen omhandler kompetanser innen områdene, yrkeserfaring, kurs/undervisning, veiledning, litteratur og faglig prosjekt. I det øverste nivået er det krav om fem års yrkespraksis, at søker har videreutdanning på fagskole- eller høyskolenivå, har undervist og veiledet, og i tillegg dokumentert et faglig selvstendig utviklingsarbeid og en publisert fagartikkel. Fagstigen bidrar på denne måten til å systematisere og standardisere kompetanse og leder frem til et godkjenningssertifikat som dokumenterer søkerens kompetanse.

Kompetansehevingsprogrammer i regi av arbeidsgiver eller andre

Arbeidsgivere, både offentlig og privat, tilbyr også egne utviklede kurs og kompetansehevede tiltak for personell i helse- og omsorgstjenestene. I tillegg finnes det opplæring og kurs som tilbys blant annet av statsforvalter, fylkeskommunene eller private aktører. Andre eksempler på virksomheter som tilbyr kurs og opplæring er Verdighetssenteret innen eldreomsorg, Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse, Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT) som driver kurs rettet mot personell i kommunale helse- og omsorgstjenester og frivillige organisasjoner som for eksempel Røde Kors med sin førstehjelpsoplæring. Slike kompetansehevede tilbud utvikles ofte på bakgrunn av behov i tjenesten eller for å spre informasjon om ny kunnskap og nyutviklede metoder. Denne type opplæring er ofte lite systematisk og heller ikke standardisert. Derimot leder mange kurs og opplæringstiltak til kurs- eller kompetansebevis som igjen kan benyttes som dokumentasjon i søknad til klinisk fagstige.

Ordninger og systemer for å tilrettelegge for kompetanseutvikling

I dagens utdanningssystem er det ulike tiltak og ordninger som bidrar til å tilrettelegge for ansattes mulighet til kompetanseutvikling. I dette notatet vil vi gi en kort redegjørelse for treparts bransjeprogram, fagarbeiderstipend og forslag til ny låneordning for voksne. Dette er ordninger med et mål om å tilrettelegge for kompetanseutvikling. Disse ordningene er ikke primært knyttet til fagarbeidere med fagbrev, men inkluderer også ansatte uten fagbrev, permitterte og ledige.

Treparts bransjeprogram

Treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling er en tilskuddsordning der staten og partene i arbeidslivet samarbeider om å øke deltakelsen i kompetanseutvikling innenfor utvalgte bransjer (*Treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling*, 2024). Gjennom bransjeprogrammene kan ansatte, permitterte og arbeidsledige få gratis kurs og utdanning innenfor de bransjene som inngår avtale om et bransjeprogram. Kunnskapsdepartementet beslutter hvilke bransjer som kommer med i ordningen, aktuelle bransjer foreslås inkludert av hovedorganisasjonene i arbeidslivet. Målet er å sikre kompetanseutvikling i tråd med behovet i bransjene, slik at både virksomhetene og de ansatte kan takle omstillinger og være bedre rustet for morgendagens arbeidsliv. Opplæringstilbudene skal kunne gjennomføres i kombinasjon med jobb. Fra januar 2025 vil det komme et nytt bransjeprogram for helse- og omsorgstjenestene (*Tilsette i fem bransjer får gratis etter- og videreutdanning neste år*, 2024). Med utgangspunkt i nominasjonsnotatet for det nye Bransjeprogrammet for helse- og omsorgstjenestene, antas det at det blir brukt midler til å utvikle følgende opplæringstilbud i den første utlysningen: Lederutdanning for både spesialist- og kommunehelsetjenestene (nivå ikke avklart), spesialutdanninger for ulike grupper av helsepersonell, både på fagskolenivå og på universitets- og høyskolenivå. Som del av bransjeprogrammene, vil det være fokus på fleksible, desentraliserte og digitale tilbud i form av kortere moduler. Dette fordi deltakerne skal kunne ta opplæring ved siden av full jobb.

Fagarbeiderstipend

Forsøket med fagarbeiderstipendet er en ordning hvor utvalgte fagarbeidere fikk et lån fra Statens lånekasse for utdanning på opptil 50 000 kroner for å ta videreutdanning (Drange et al., 2023). I forsøket var det også en kontrollgruppe som kun fikk informasjon, og en annen som ikke fikk noen av delene. Ifølge rapporten er det grunn til å tro at økonomiske insentiver, kombinert med informasjon til grupper som ikke

nødvendigvis har planer om videreutdanning, vil bidra til å øke andelen som tar videre utdanning. Rapporten dokumenterer at sannsynligheten for å starte utdanning økte med omtrent 20 prosent i stipendgruppen sammenlignet med kontrollgruppen uten informasjon, mens informasjonsgruppen opplevde en økning på 9 prosent. Nettoeffekten av stipendet alene, fratrasket effekten av informasjon, var en økning på 12 prosent i sannsynligheten for å være i utdanning, noe som understreker stipendet som en effektiv driver for økt deltakelse i videreutdanning (Drange et al., 2023).

Forslag om ny låneordning rettet mot voksne

I innpillsrunden gav HK-dir innspill om en foreslått låneordning rettet mot voksne som har behov for etter- og videreutdanning. Ordningen skal bidra til å kompensere inntektsbortfall under utdanning og vil være tilgjengelig for kortere etter- og videreutdanninger ved fagskoler, universiteter og høyskoler. Lånet gis uten stipend og med løpende rente, og beløpet vil være høyere enn det som er tilgjengelig for dagens studenter (*Forslag i statsbudsjettet 2025 som påvirker kunder i Lånekassen*, 2024). Ordningen innføres våren 2025, med forbehold om stortingets behandling av forslag til statsbudsjett for 2025.

Begreper

I arbeidet med oppdraget har det vært behov for å tydeliggjøre begrepene *systematisk*, *standardisert* og *dokumenterbar*, og følgende begrepsforståelse er lagt til grunn.

Systematisk: Nasjonalt Kvalifikasjonsrammeverk (NKR) gir en systematikk i det formelle utdanningssystemet, kliniske stiger og spesialiseringer gir en annen type systematikk, noe som er strukturert, planmessig eller organisert på en forutsigbar måte.

Standardisert: Det formelle utdanningssystemet, en struktur som gjelder for alle, de nasjonale retningslinjene for helse- og sosialfagutdanningene (RETHOS), rammeplaner, noe som er i samsvar med en standard, følger spesifikke retningslinjer eller kriterier.

Dokumenterbar: Vitnemål, karakterer, kursbevis, sertifisering, autorisasjon, noe som kan støttes eller bekrefter med et pålitelig dokument eller bevis.

I tråd med oppdraget og presiseringen av dette beskrives kompetanseutviklingsmuligheter for fagarbeidere med fagbrev som bygger på videregående opplæring innen helse- og oppvekstfag, og som hovedsakelig har sin yrkesutøvelse i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Dette dreier seg om fagarbeidere med fagbrev som aktivtør, barne- og ungdomsarbeider og helsefagarbeider.

Problemstilling

Med bakgrunn i dagens situasjon og eksisterende kunnskap om fagarbeideres mulighet for kompetanseutvikling og karriereveier i det formelle og uformelle utdanningssystemet søker vi å besvare følgende problemstilling:

Hvordan kan det legges til rette for systematisk, standardisert og dokumenterbar kompetanseutvikling for fagarbeidere i den kommunale helse- og omsorgstjenesten?

Hvilke muligheter og hindringer kan identifiseres innenfor nåværende rammer?

Metode

I oppdraget bes det om en utredning om hvordan det kan tilrettelegges for en systematisk, standardisert og dokumenterbar kompetanseutvikling for fagarbeidere i den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Oppdraget er løst ved at det er gjennomført et litteratursøk, det ble etablert en intern arbeidsgruppe i Helsedirektoratet og en utvidet arbeidsgruppe med relevante eksterne aktører. I tillegg er det gjennomført en bredere innspillsrunde med aktuelle fagmiljøer.

Litteratursøk

Det er gjennomført et litteratursøk i ulike databaser som dekker et bredt spekter av fagområder innen helse og utdanning. Søket ble gjennomført for å få en oversikt over forskning som adresserer kompetanseutvikling for fagarbeidere i helse- og omsorgstjenestene, og er gjort med bistand av forskningsbibliotekar. Søkene er systematiske, men målsettingen med søket var ikke å få en systematisk oversikt over forskning, men en bred forståelse av litteratur på feltet.

Utvidet arbeidsgruppe

Etter en intern interessentanalyse og eksterne forespørsel til aktuelle aktører ble det etablert en utvidet arbeidsgruppe bestående av representanter fra Fagforbundet, KS, Organisasjon for norske fagskolestudenter (ONS) og Abelia, foreningen i NHO for kunnskaps- og teknologivirksomheter. Arbeidsgruppen har hatt to arbeidsmøter, i tillegg har intern arbeidsgruppe utarbeidet utkast til notatet som den utvidede arbeidsgruppen har fått tilsendt og gitt mulighet til å gi innspill og tilbakemeldinger.

Fremgangsmåte

Oppdraget har hatt følgende metodiske fremgangsmåte:

Oppgave:	Beskrivelse:
Litteratursøk	Gjennomført i ulike databaser av bibliotekar
Gjennomgang av litteratur	Screening av titler og abstract og fulltekstlesning
Interessentanalyse	Gjennomført av intern arbeidsgruppe basert på etablert metodikk*
Arbeidsmøte i utvidet arbeidsgruppe Interne innspill	Digitalt arbeidsmøte med innspill og diskusjon til utarbeidelse av notat Innspill i avdelingsmøte i Avdeling Kompetanse og program møte i Kompetanseløft 2025
Utarbeide innspillsutkast	Utkast utarbeidet av intern arbeidsgruppe med innspill fra utvidet arbeidsgruppe

Innspillsrunde	Skriftlig underlag til høring hos: • Abelia • Delta • Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse • KS • Nasjonalt organ for kvalitet i utdanning • NIFU (Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning) • ONS (Organisasjon for norske fagskolestudenter) • UHR Helse • HØY – interesseorganisasjon for offentlige fagskoler • Fagskolerådet
Arbeidsmøte i utvidet arbeidsgruppe	Sammenstille innspill etter høring og utarbeider utkast til endelig notat etter innspill fra: • Delta • UHR- helse • HK-dir • Abelia • KS • Nasjonalt fagråd for fagskoleutdanning i helse- oppvekstfag (NFFHO)
Ferdigstille notat	Intern arbeidsgruppe skriver utkast med innspill og tilbakemeldinger fra utvidet arbeidsgruppe

*for mer informasjon om interessentanalyse, se:

<https://www.ks.no/fagomrader/innovasjon/innovasjonsledelse/veikart-for-tjenesteinnovasjon/alle-verktoy/for/>
og <https://ddc.dk/tools/ecosystem-mapping/>

Tilrettelegging for kompetanseutvikling for fagarbeidere i det formelle utdanningssystemet

I det formelle utdanningssystemet er høyere yrkesfaglig utdanning eller fagskolene et godt etablert tilbud for videreutdanning og kompetanseheving for fagarbeidere. Det er en rekke tilbud rettet mot helsepersonell i kommunal helse- og omsorgstjeneste, og tilbudene utvikles i tett samarbeid med tjenestene.

Samarbeidene mellom fagskolene og tjenestene organiseres ofte gjennom fagskolenes egne fagråd hvor representanter fra arbeidslivet er representert. I disse fagrådene samarbeides det både om utvikling og gjennomføring av utdanningene. Studentene er i all hovedsak i arbeid samtidig som de studerer.

Fagskoleutdanning tilbys i alle fylker og innen helse- og velferdsfagene er det utviklet mange nettbaserte utdanninger som ofte kombineres med noe stedbasert undervisning (Espeland et al., 2024).

Fagskoleutdanning er i dag allerede en etablert karrierevei for fagarbeidere som både er formell, standardisert og dokumenterbar. Videreutvikling av fagskoleutdanning som karrierevei for fagarbeidere må tilstrebe å ta vare på den særegne tilknytningen til arbeidslivet som kjennetegner fagskoleutdanninger.

Videre er det viktig å stimulere til fortsatt utvikling av utdanning som kan tilbys tjenestenært og fleksibelt, og støtte til denne type utdanning må være likestilt med andre arbeidslivstiltak og stimuleringsiltak må iverksettes og gjøres kjent.

Samarbeid på tvers av fagskoler

Det er etablert flere nasjonale og regionale arenaer for samarbeid. Nasjonalt fagskoleråd er oppnevnt av Kunnskapsdepartementet og skal gi råd om høyre yrkesfaglig utdanning (*Nasjonalt fagskoleråd*, 2024). Det er også et eget nasjonalt fagråd for fagskoleutdanning i helse- og oppvekstfag som skal bidra til faglig utvikling og koordinering av fagskoleutdanning på nasjonalt nivå. Fylkeskommunene legger også til rette for samarbeidsarenaer for fagskoletilbydere og både de private og de offentlige fagskolene har interesseorganisasjoner som er et bindeledd inn mot politiske og utdanningsadministrative beslutningstakere. I tillegg er det mer uformelle og personlige samarbeid på tvers av fagskolene. Det synes å være etablerte strukturer som ivaretar behovet for samarbeidsarenaer, men tilrettelegging for videre konstruktive samarbeid som kommer studentene til gode, er viktig å ivareta og tilrettelegge for. Eksempler på behovet for samarbeid kan blant annet handle om utvikling av studier for å sikre at studietilbudene i de ulike regionene er robuste og har tilstrekkelig studentgrunnlag.

Utdanning på universiteter og høyskoler

Å søke opptak på universitet eller høyskoler er en karrierevei som i hovedsak fordrer at studenten har generell studiekompetanse. I dag kan studenter med fagbrev søke seg til høyere utdanning gjennom å tillegne seg generell studiekompetanse, eller søke med bakgrunn i realkompetansevurdering.

Realkompetansevurdering

Søkere om opptak til høyere utdanning med bakgrunn i realkompetansevurdering må fylle 25 år eller mer det året de søker, og ha relevant kompetanse til det studiet det søkes til. I lovteksten heter det at realkompetanse er kunnskaper søkeren har fått gjennom yrkespraksis, ubetalt arbeid, organisasjonsarbeid, utdanning eller på annen måte. Utover denne presiseringen i lovteksten om hva realkompetanse betyr, er det opp til hvert lærested å vurdere søkerens kvalifikasjoner for å inneha nødvendige faglige forutsetninger for det aktuelle studiet det søkes til (*Forskrift om opptak til høgere utdanning*, 2017; *Universitet og høyskole - Realkompetanse*, 2024).

Generell studiekompetanse

Når det gjelder generell studiekompetanse er det viktig å kjenne til at det i videregående opplæring i dag finnes flere muligheter for å ta yrkesfaglig utdanning og samtidig oppnå generell studiekompetanse. I tillegg har de som har bestått fag- og yrkesopplæring rett til påbygging til generell studiekompetanse (*Lov om grunnskoleopplæringa og den videregående opplæringa (Opplæringslova)*, 1998). Det betyr at flere som har fagbrev også kan ha generell studiekompetanse og søke seg til etter- og videreutdanning på universitets- og høyskolenivå. Det finnes lite kunnskap om hvor mange som har fagbrev og generell studiekompetanse og som velger en etterutdanning på universitets- eller høyskolenivå.

Alternativ ordninger for opptak til høyere utdanning

Forskrift om opptak til høgare utdanning, § 3-11 åpner også opp for at institusjoner som ønsker det kan ta opp søkere uten generell studiekompetanse til spesielt tilrettelagt paramedisinutdanning. Videre har universitets- og høgskoleinstitusjonene mulighet til å søke departementet om å ta opp søkere uten generell studiekompetanse til andre tilrettelagte utdanninger innen helsefag, men i henhold til tilbakemelding fra Universitets- og høgskolerådet er det per i dag ingen som har gjort dette.

Når det gjelder yrkesfaglig vei (Y-veien) inn i høyere utdanning innebærer det et skreddersydd utdanningsløp hvor studentene får godkjent en del av sin videregående opplæring inn i den høyere utdanningen. De må i tillegg ta allmennfaglige emner for å kompensere for manglende forkunnskaper. Omfanget av studiet er likt som for ordinære studenter, men innholdet er annerledes, særlig første studieår. Y-veien er mest utbredt innen ingeniørfag, men finnes også innen noen andre fagområder (studier i akvakultur, havbruk og fiskerifag, nautikk, marintekniske fag, serviceledelse og markedsføring og paramedisin). Vedrørende bachelor i sykepleie, finnes det i dag ingen Y-vei for denne utdanningen. Grunnen til det er blant annet at EUs yrkeskvalifikasjonsdirektiv ikke tillater godkjenning av emner tatt på lavere nivå (Direktoratet for høyere utdanninge og kompetanse). Av denne grunn er det per i dag heller ikke mulig å godkjenne utdanning tatt på fagskole inn i sykepleierutdanningen.

En annen mulighet for å ta høyere utdanning uten generell studiekompetanse kalles Tresemesterordning (TRES). Studenter på tresemesterordningen tilfredsstiller ikke alle opptakskrav til studiet, men tar dette i tillegg til det ordinære studiet, ofte i sommersemesteret før studiestart og i sommersemesteret mellom første og annet studieår. Det samlede omfanget av studiet er større enn for ordinære studenter, men alt er komprimert inn i tre år. Det har vært en forsøksordning på OsloMet – Storbyuniversitet med tresemesterordning for sykepleie. Konklusjonen fra dette forsøket var at det var svært ressurskrevende, det var stort frafall og det ble stilt spørsmålsteget ved om dette var en bærekraftig studiemodell (Alvestad, Uppsata, Sortland, Tveiten, & Nordhaug, 2023).

I Nasjonal helse- og samhandlingsplan 2024–2027 nevnes Y-veien som en mulig strategi for å rekruttere flere til helsefagutdanninger på høgskole- og universitetsnivå. I denne sammenheng er det relevant å nevne at Fagskolen i Viken har fått tildelt midler fra HK-dir til å utvikle en fagskoleutdanning innen klinisk avansert helsefag. I tillegg vil prosjektet se på mulighetene til å utvikle en overgangsordning for studentene som tar denne utdanningen og som ønsker å ta ytterligere utdanning på universitets- og høgskolenivå. Prosjektet hadde oppstart i år og skal sluttføres i 2027.

Mulige utfordringer ved kompetanseutvikling for fagarbeidere i det formelle utdanningssystemet

Høyere yrkesfaglig utdanning

På tross av at fagskolesektoren til dels er godt etablert og samtidig stadig i utvikling, er det viktig å adressere noen identifiserte utfordringer som kan ha betydning for karrieremuligheter for fagarbeidere.

Dette kan dreie seg om at fagskolestudenters kompetanse ikke er godt nok kjent blant ledere og blant andre faggrupper, og at stillingskoder for fagskoleutdannede er lite i bruk (Alne, Vika, & Høst, 2023). Som tidligere beskrevet har fylkeskommunene ansvar for de offentlige fagskolene, samtidig som de forvalter søknader om driftstilskudd til private aktører. En slik ordning hvor fylkeskommunen er både eier og tilskuddsforvalter kan bidra til ulike forutsetninger for offentlige og private tilbydere. Videre er det en betydelig variasjon i tilbudet fylkene imellom. Det er usikkerhet knyttet til hva dette skyldes, men en mulig forklaring kan være at det er ulikheter mellom fylkeskommunen med tanke på hvor mye de satser på utvikling av denne sektoren.

Universitet og høgskole

Utfordringene for fagarbeidere som ønsker kompetanseutvikling på universitet eller høgskole handler i all hovedsak om de fagarbeiderne som ikke har generell studiekompetanse. Ordningene som eksisterer i dag er innsøking med bakgrunn i realkompetansevurdering eller at universitetet eller høgskolen søker departementet om å ta opp studenter til spesifikke helseutdanninger uten at de har generell studiekompetanse (*Forskrift om opptak til høgare utdanning*, 2017).

Alternative ordninger for opptak til høyere utdanning

En utfordring i dagens system når det gjelder alternative måter å søke seg til høyere utdanning på, handler i all hovedsak om overgangsordninger og reguleringen av disse. I tillegg er det en viktig vurdering hvorvidt det er hensiktsmessig eller formålstjenlig med slike ordninger eller om det er viktigere å utvikle karriereveier tilpasset yrkesfaglig utdanning.

Tilrettelegging for kompetanseutvikling for fagarbeidere, ikke-formell opplæring

Det finnes mange kompetanseutviklingstilbud på siden av det formelle utdanningssystemet, og mange aktører som tilbyr kurs og opplæring. Mange tilbud er godt etablert og tilbys i samarbeid med for eksempel kompetansesentre som Verdighetsenteret og Aldring og helse. Kurs og opplæring har ofte en systematisk oppbygning med læringsmål rettet mot avgrensede fagområder som palliativ eldreomsorg, mentorkurs, veiledning, utviklingshemming eller velferdsteknologi (eks; *Hev Kompetansen*, 2024; *Kunnskap for en verdig alderdom*, 2024). Slik det er per i dag, finnes det mange muligheter for kompetanseutvikling for fagarbeidere utenfor det formelle utdanningssystemet.

Micro-credentials

I arbeidet med å styrke og synliggjøre læring som resultat av kortere kurs og opplæring og læring i arbeidslivet, har EU anbefalt rammer for micro-credentials som på norsk kan oversettes til kompetanseattester eller mikrokvalifikasjoner (*A European approach to micro-credentials. Flexible, inclusive learning opportunities*, 2024; *Kompetanseattester og kompetanserammeverk. Synliggjøring av etterutdanning. Sluttrapport fra prosjektet «Micro-credentials (kompetanseattester) på norsk»*, 2024). Per i dag er det ingen formell og standardisert oversettelse av begrepet micro-credentials. I dette rammeverket anbefales det en standardisering av læringsutbyttebeskrivelser for mindre kurs som skal legge til rette for at kursdeltaker skal kunne bygge på sine kompetanse for å oppnå et høyere kompetansenivå (*A European*

approach to micro-credentials. Flexible, inclusive learning opportunities, 2024). Kompetanseattesten skal beskrive læringsresultater som er gjenkjennbart på tvers av bransjer og aktivitetsområder og er en personlig attest (*Kompetanseattester og kompetanserammeverk. Synliggjøring av etterutdanning. Sluttrapport fra prosjektet «Micro-credentials (kompetanseattester) på norsk»*, 2024).

Prosjektet *En norsk tilnærming til micro-credentials (kompetanseattester)* ble opprettet høsten 2023 (*Kompetanseattester og kompetanserammeverk. Synliggjøring av etterutdanning. Sluttrapport fra prosjektet «Micro-credentials (kompetanseattester) på norsk»*, 2024). Formålet med prosjektet var å utrede instrumenter som kan bidra til å synliggjøre og styrke læring og kompetanseutvikling i arbeidslivet, uavhengig av, men også i samspill med, det formelle utdanningssystemet. Konkret har prosjektet analysert relevansen av følgende instrumenter: a) kompetanseattester for synliggjøring av etterutdanning og læring i arbeidslivet, b) bransjerelaterte kvalifikasjons- og/eller kompetanserammeverk for systematisering og synliggjøring av etterutdanning og kompetanseutviklingstiltak og c) kompetansepoeng for å kombinere og 'stable' resultater av læring. Per i dag kan det synes som at kompetanseattester har begrenset verdi for helse- og omsorgstjenesten og at det vil kreve et større arbeid for å etablere og iverksette en slik form for standardisering og dokumentering av kompetanse.

Manglende standardisering og dokumentasjon av ikke-formell opplæring

Kompetanse som fagarbeidere tilegner seg utenfor det etablerte utdanningssystemet er vanskelig å dokumentere. Det eksisterer heller ikke noe system for kvalitetssikring og standardisering av kursene, noe som betyr at det kan være stor variasjon i kvaliteten på det faglige innholdet fra kurs til kurs. De aller fleste kurs og opplæringsaktører tilbyr kursbevis, men det finnes ingen offentlig kvalitetssikret ordning for dette. Betydningen av kursbevis vil derfor ha begrenset verdi i seg selv i et karriereløp, men kan slik det er i dag, benyttes for å dokumentere kompetanse knyttet til fagorganisasjonenes kliniske fagstiger.

Oppsummering

Det finnes i dag ulike kompetanseutviklingsmuligheter for fagarbeidere som jobber i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Tilbudet er mangfoldig og tilbys både som en del av det formelle utdanningssystemet i høyere yrkesfaglig utdanning, i høyskole og universitetssektoren, og som kurs og opplæring som karakteriseres som ikke-formell opplæring. Høyere yrkesfaglig utdanning er regulert ved lov og forskrift (*Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (Fagskoleloven)*, 2018) og har dermed kvalitetssikrede systemer for standardisering og dokumentasjon, samtidig er utdanningene inkludert på nivå 5 og 5.1 i NKR. Tilsvarende er høyskole og universitetsutdanninger regulert i lov og forskrift (*Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven)*, 1986).

Utenfor det formelle utdanningssystemet er det også mange muligheter for kompetanseutvikling som tilbys av en rekke ulike aktører, både offentlige og private. Fagorganisasjonene som Fagforbundet og Delta har etablert et dokumentasjonssystem i form av kliniske stiger med en systematikk bestående av ulike nivåer med tilhørende krav, men disse er ikke regulert av et formelt rammeverk og er ikke standardisert. Helsepersonell som ikke er fagorganisert har ikke tilgang til å søke dokumentasjon for sin kompetanse gjennom det kliniske fagstige-systemet.

Rammene for en systematisk, dokumenterbar og standardisert karrierevei for fagarbeidere i de kommunale helse- og omsorgstjenestene er tilgjengelig i dagens system. Det er lagt godt til rette for karriereutvikling for fagarbeidere i hovedtariffavtalen. Stillingsgruppen «Stillinger med krav om fagbrev og 1-årig fagskoleutdanning» ble innført i 2017, mens ved tariffoppgjøret 2024 ble det innført en ny stillingsgruppe «Stillinger med krav om fagbrev og 2-årig fagskoleutdanning». Dette er et viktig skritt på veien i arbeidet med karriereløp for fagarbeidere som yrkesgruppe.

Det er videre viktig å fremheve de gode initiativene og ordningene som er beskrevet og som fremmer kompetanseutvikling for fagarbeidere. Ordningen med tre parts bransjeprogram er et slikt initiativ som bidrar til å sikre kompetanseutvikling i tråd med arbeidslivets behov. Videre viser ny kunnskap om fagskoleutdannede til fornøyde studenter som er motiverte for å ta utdanning, og at noe av motivasjonen for å ta en fagskoleutdanning er muligheten for nye oppgaver og ansvarsområder (Oslo Economics, 2024). Hovedutfordringene som beskrives i karriereløpene for denne yrkesgruppen er knyttet til manglende kjennskap til hvordan kompetansen skal benyttes i tjenestene. I tillegg er det generelle utfordringer som handler om tilrettelegging fra arbeidsgiver som permisjon med lønn, avsatt tid til å reise på samlinger og tilgang og tilrettelegging av praksis (Oslo Economics, 2024). Kompetanseutviklingsmulighetene er relativt godt kjent, men det gjenstår et stort arbeid for å anerkjenne og synliggjøre fagskoleutdannedes kompetanse i tjenestene (Espeland et al., 2024; Oslo Economics, 2024). I dette arbeidet er det viktig å bygge videre på etablerte initiativer og prosjekter. I store satsninger, som eksempelvis TØRN vil det kunne være et stort potensial for å fremheve fagskoleutdannedes kompetanse og deres sentrale rolle i ansvars- og oppgavedeling. I tillegg er det behov for informasjonskampanjer, kunnskap om, og prosjekter rettet mot å synliggjøre fagarbeideres karriereveier og fagskoleutdannedes kompetanse og rolle i tjenestene.

Referanser

Akkrediterte fagskuletilbud. (2024). [Nettdokument]. Oslo: NOKUT. Hentet 02. september 2024, fra <https://www.nokut.no/fagskule--hogare-yrkesfagleg-utdanning/akkrediterte-fagskuletilbud/>

Alne, R., Vika, K. S., & Høst, H. (2023). *Høy arbeidsmarkedsrelevans i fagskoleutdanningene: Kandidatundersøkelse for fagskoleutdannede i 2019 og 2020.* Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning. Hentet fra <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/3054384>

Alvestad, V., Uppsata, S., Sortland, K., Tveiten, S., & Nordhaug, M. (2023). Fra helsefagarbeider til sykepleier. *Uniped*, 46(3), 153-165.

Deloitte. (2022). *Evaluering av fagskolemeldingen. Måloppnåelse og virkninger av tiltak i fagskolemeldingen - sluttrapport.* Oslo: Deloitte,. Hentet fra <https://www2.deloitte.com/no/no/innsikt/evalueringer/fagskolemeldingen-evaluering-sluttrapport.html>

Didriksen, A. A., Espeland, C. E., Klokkeide, K. B., & Røst, T. H. (2023). *Tilstandsrapport for høgare yrkesfagleg utdanning 2023.* Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse,. Hentet fra <https://hkdir.no/rapporter-undersokelser-og-statistikk/tilstandsrapport-for-hogare-yrkesfagleg-utdanning-2023>

Direktoratet for høyere utdanninge og kompetanse. (2024). *DBH Fagskolestatistikk.* [nettdokument]. OsloHentet 25.04.2024, 2024, fra <https://fagskole.hkdir.no/>

Drange, N., Hauge, K., Zhang, T., Roos, B. M., Dapi, B., & Nyen, T. (2023). *Forsøk med stipend til fagarbeidere. Rapport fra hovedforsøket (fase 3) (4/23).* Oslo: Frischsenteret. Hentet fra https://www.frisch.uio.no/publikasjoner/pdf/rapp23_04.pdf

Driftsmidler til høyrer yrkesfaglig utdanninge. (2024). [Nettdokument]. Oslo: Direktoratet for høyere utdanninge og kompetanse. Hentet 27 november 2024, fra <https://hkdir.no/hoyere-yrkesfaglig-utdanning/driftsmidler-til-hoyere-yrkesfaglig-utdanning>

Espeland, C. E., Sagafos, F., Klokkeide, K. B., Øygarden, K. F., Jacobsen, T. K., & Røst, T. H. (2024). *Tilstandsrapport for høgare yrkesfagleg utdanning 2024 (5/2024).* Hentet fra <https://hkdir.no/rapporter-undersokelser-og-statistikk/tilstandsrapport-for-hogare-yrkesfagleg-utdanning-2024>

A European approach to micro-credentials. Flexible, inclusive learning opportunities. (2024). [nettdokument]. education.ec.europa.eu. Hentet 30 august 2024, fra <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/micro-credentials>

Forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning (Fagskoleforskriften). (2019). FOR-2019-07-11-1005. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-07-11-1005>

Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning. (2010). FOR-2010-02-01-96. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2010-02-01-96>

Forskrift om opptak til høgare utdanning. (2017). FOR-2017-01-06-13. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-01-06-13/KAPITTEL_3#KAPITTEL_3

- Forslag i statsbudsjettet 2025 som påvirker kunder i Lånekassen.* (2024). [Nettdokument]. Oslo: Lanekassen.no. Hentet 19. november 2024, fra <https://lanekassen.no/nb-NO/presse-og-samfunnskontakt/nyheter/forslag-i-statsbudsjettet-2025-som-pavirker-ku>
- Furuholt, J., & Amundsen, G. Y. (2023). *Kvalifikasjonar på ramme alvor. Evaluering av Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring.* Oslo: NOKUT. Hentet fra <https://www.nokut.no/norsk-utdanning/nasjonalt-kvalifikasjonsrammeverk-for-livslang-laring/evaluering-av-nasjor>
- Helse - og omsorgsdepartementet. (2024). *Nasjonal helse- og samhandlingsplan 2024–2027. Vår felles helsetjeneste* (Meld. St. 9 (2023-2024)). Oslo. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-9-20232024/id3027594/>
- Hev Kompetansen.* (2024). [nettdokument]. Tønsberg: aldringoghelse.no. Hentet 02. september 2024, fra <https://www.aldringoghelse.no/kompetanseheving/>
- Høst, H., Furuholt, J., & Lyckander, R. H. (2024). *Hvordan samarbeider fagskolene med arbeidslivet om utdanningene?* Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning. Hentet fra <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/3131909>
- Høst, H., Lyby, L., & Schwach, V. (2019). *Fagskoleutdanningens kunnskapsbase.* Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning. Hentet fra <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/2631167?locale-attribute=en>
- Klinisk fagstige.* (2024). [nettdokument]. Oslo: fagforbundet.no. Hentet 25 april .2024, fra <https://www.fagforbundet.no/a/281860/fag/klinisk-fagstige/nyhetsliste-multi/malsetting--opptakskrav--fagstigers-i>
- Kompetanseattester og kompetanserammeverk. Synliggjøring av etterutdanning. Sluttrapport fra prosjektet «Micro-credentials (kompetanseattester) på norsk».* (2024). (978-82-303-6514-4). Kompetanseforbundet. Hentet fra <https://www.kompetanseforbundet.no/wp-content/uploads/2024/08/Kompetanseattester-og-kompetanserammev>
- Kunnskap for en verdig alderdom.* (2024). [Nettdokument]. Bergen: Verdighetscenteret.no. Hentet 02. september 2024, fra <https://www.verdighetscenteret.no/>
- Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (Opplæringslova).* (1998). LOV-2023-06-09-30. Sist endret i LOV-2018-06-08-28. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2023-06-09-30>
- Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (Fagskoleloven).* (2018). LOV-2018-06-08-28. Sist endret i LOV-2024-06-21-42 Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-08-28>
- Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven).* (1986). LOV-2024-03-08-9. Sist endret i LOV-2023-06-09-30. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2024-03-08-9>
- Nasjonalt fagskoleråd.* (2024). [nettdokument]. Oslo: fagskoleradet.no. Hentet 02. september 2024, fra <https://fagskoleradet.no/>
- Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring.*. (2024). [nettdokument]. nokut.no. Hentet 25. april 2024, fra <https://www.nokut.no/norsk-utdanning/nasjonalt-kvalifikasjonsrammeverk-for-livslang-laring/>

Oslo Economics. (2024). *Hvordan kan høyere yrkesfaglig utdanning bidra til å sikre kompetansen vi trenger innen helse- og omsorgssektoren?* Oslo: Oslo Economics. Hentet fra <https://www.virke.no/globalassets/3.bransjer/ideell-og-frivillighet/utdanning/hoyere-yrkesfaglig-utdanning-og-kom>

Tid for handling. Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste. (2023). (NOU 2023:4). Oslo: Statens forvaltningstjeneste. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/337fef958f2148bebd326f0749a1213d/no/pdfs/nou202320230004000c>

Tilsette i fem bransjer får gratis etter- og videreutdanning neste år. (2024). [Nettdokument]. Oslo: regjeringa.no. Hentet 19 november 2024, fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/tilsette-i-fem-bransjer-far-gratis-etter-og-vidareutdanning-neste-ar/id30665>

Treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling. (2024). [Nettdokument]. Oslo: HKdir.no. Hentet 19 november 2024

Universitet og høyskole - Realkompetanse. (2024). [Nettdokument]. Hentet 08. november 2024, fra <https://www.samordnaopptak.no/info/opptak/opptak-uhg/andre-veier-til-opptak/realkompetanse/>

